

Andrzej Marcinkowski

Pytania i odpowiedzi prawne

Palestra 41/11-12(479-480), 171

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Marcinkowski

Czy przepis art. 5 k.c. może stanowić podstawę oddalenia powództwa o zachówek, jeżeli spadkobierca testamentowy sfinansował zakup lokalu własnościowego spadkodawcy?

Sąd Najwyższy w uchwale z 19 maja 1981 r., III CZP 18/81 (ogł. OSNCP 1981, poz. 228) orzekł, że:

„W sprawie o zachówek nie jest wyłączone obniżenie wysokości należnej z tego tytułu sumy na podstawie art. 5 k.c.”.

Problem sprowadza się do rozstrzygnięcia kwestii, czy możliwe jest całkowite oddalenie powództwa o zachówek z powołaniem się na przepis art. 5 k.c., jeżeli sąd ustalił, że wyłącznie spadkobierca testamentowy z własnych środków sfinansował wykup lokalu własnościowego od państwa, gminy, czy też spółdzielni mieszkaniowej.

Celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny wymienionych w art. 991 § 1 k.c. Własność lokalu odrębnego, lokalu kupionego od państwa, gminy, spółdzielni mieszkaniowej względnie przekształconego z lokatorskiego we własnościowe prawo do lokalu stanowi niewątpliwie spadek. Dlatego też żądanie zachowku od spadkobiercy testamentowego jest w rozumieniu art. 991 i nast. k.c. uzasadnione co do zasady.

Jeżeli jednak sąd prawidłowo ustalił, że spadkodawca nie miał środków na ten cel i kupno lokalu w powyższym rozumieniu tego słowa sfinansowała osoba, która została następnie spadkobiercą testamentowym, to wydaje się prawidłowe oddalenie powództwa spadkobiercy ustawowego o zachówek na podstawie art. 5 k.c.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z 9 października 1997 r., I A Ca 484/97 uznał taką koncepcję za właściwą przyjmując, że prawidłowe rozumienie przepisu art. 5 k.c. prowadzi do oddalenia powództwa w całości, a nie tylko do obniżenia wysokości zachowku, jak to określił Sąd Najwyższy w cytowanym wyżej orzeczeniu.

Tak daleko idącą interpretację przepisu art. 5 k.c. uznać trzeba za trafną. Możliwe są wprawdzie inne konstrukcje prawne, które w konsekwencji doprowadziłyby do identycznego wyniku (choćby w postaci rozliczenia nakładów), lecz zarzut nadużycia prawa wydaje się w tej sytuacji wystarczająco skuteczny.

Dlatego też udzielić należy – na zadane pytanie – odpowiedzi twierdzącej.